

כִּד אֶסְתַּבֵּל דְּדוּד בְּרוּחָא דְהַכְמֵתָא וַיֵּדַע כַּמָּה פְּלִיאָן
נִפְקִין מֵאוּרֵייתָא

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאֶבִּיטָה נִפְלְאוֹת
מִתּוֹרַתְךָ. תָּא חַיִּי, וַיְהִי הוּא טָרָם כְּלָה לְדַבֵּר
וְהִנֵּה רַבָּקָה יוֹצֵאת. יוֹצֵאת, בָּאָה מִיבְעֵי לִיָּה, מָאִי
יוֹצֵאת. דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֶפִּיק לָהּ מִכָּל אֵינוֹן בְּנֵי
מֵתָא דְכֻלְּהוּ חַיִּיבִין, וְהִיא יוֹצֵאת מִכְּלָלָא דְלַחֲוֹן.
וְתַרְדּ הָעֵינָה כְּתִיב בְּה"א, רָוָא אִיהוּ דְאֶעְרַעַת תַּמָּן
בִּירָא דְמַרְרִים, וּבְגִין כַּךְ כְּתִיב הָעֵינָה בְּה"א וּסְלִיקוּ
לָהּ מֵיָא.

דְּבַר אַחַר וְהִנֵּה רַבָּקָה יוֹצֵאת כַּמָּה דְכְּתִיב יוֹצֵאת
לְשָׂאוֹב מַיִם, אִמָּאִי יוֹצֵאת וְלֹא הוֹלְכוֹת וְלֹא
בָאוֹת. אֶלָּא בְּגִין דְטַמְרִין הָווּ כָּל יוֹמָא וּבְתַהֵיא
שַׁעְתָּא נִפְקִין לְשָׂאֲבָא מֵיָא, וְסִימְנָא נְקִיט בִּידֵיהָ.

לשון הקודש

אִתְּהָ מִכָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעִיר, שְׂכָלָם
רְשָׁעִים, וְהִיא יוֹצֵאת מִהַכָּל שְׂלָחָם.
וְתַרְדּ הָעֵינָה כְּתוּב בְּה"א, סוּד הוּא
שְׂפָנְשָׁה שָׁם אֶת בְּאֵר מַרְרִים, וּמְשׁוּם כַּךְ
כְּתוּב הָעֵינָה בְּה"א, וְעָלוּ לָהּ הַמַּיִם.

דְּבַר אַחַר וְהִנֵּה רַבָּקָה יוֹצֵאת, כְּכַתוּב
יוֹצֵאת לְשָׂאוֹב מַיִם. לָמָּה יוֹצֵאת וְלֹא
הוֹלְכוֹת וְלֹא בָאוֹת? אֶלָּא מְשׁוּם
שְׂטֵמּוֹנוֹת הָיוּ כָּל הַיּוֹם, וּבְאוֹתָהּ שַׁעָה

הִיא מִפְּנִינִים. כַּמָּה גְּזוּזִים טַמּוֹנִים יֵשׁ
בָּהּ. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהִסְתַּבֵּל דְּדוּד בְּרוּחָא שְׁל
הַכְמֵתָא וַיֵּדַע כַּמָּה נִפְלְאוֹת יוֹצֵאִים מִן
הַתּוֹרָה.

פְּתַח וְאָמַר (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאֶבִּיטָה
נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ. בֵּא רָאָה, וַיְהִי הוּא
טָרָם כְּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּקָה יוֹצֵאת.
יוֹצֵאת? בָּאָה הִנֵּה צְרִיךְ לְהִיוֹת! מַה זֶה
יוֹצֵאת? שְׂהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצֵיא

תָּא חַוִּי, כִּד מָטָא עֲבָדָא לְחָרִן וְאַשְׁבַּח לָהּ לְרַבָּקָה
 לַעֲת עָרַב הָוָה עֵידָן צְלוֹתָא דְמִנְחָה. בְּהֵימָּא
 שְׁעָתָא דְמָטָא יִצְחָק לְצִלָּאָה צְלוֹתָא דְמִנְחָה, בְּהֵימָּא
 שְׁעָתָא מָטָא עֲבָדָא לְגַבְהָ דְרַבָּקָה. וּבְהֵימָּא שְׁעָתָא
 דְמָטָא יִצְחָק לְצְלוֹתָא דְמִנְחָה כְּמִלְקָדְמִין מָטָאֵת
 רַבָּקָה לְגַבְיָהּ. לְאַשְׁתַּכְּחָא כֻּלָּא בְּאַתְרֵיהּ דְּאַצְטְרִיךְ
 כְּדִקָּא יְאוּת, וְכֻלָּא מָטָא בְּרוּזָא דְחֻכְמָתָא, וְעַל דָּא
 אָתָּא הָהוּא עֲבָדָא לְבָאֵר הַמּוֹם רוּזָא דְכְּתִיב (שיר השירים
 ד) מַעֲיֵן גַּנִּים בָּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבַנּוֹן,
 וְאוֹקִימָנָא, וְכֻלָּא רוּזָא אִיהוּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָוָה אָתִי לְטַבְרֵיהּ וְהָוָה עֲמִיהּ רַבִּי
 אָבָא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אָבָא נְזִיל, דְּהָא
 אֲנִן חֲמִינֵן דְּבַר נָשׁ חַד יְמֵי הַשְּׁתָּא לְגַבְנָן וּמְלִין
 חֲדַתִּין בְּפוּמִיָּה וְאִינּוֹן מְלִין דְּאוּרִייתָא. אָמַר רַבִּי

לשון הקודש

בסוד החכמה, ועל כן בא העבד לבאר
 המים, סוד הכתוב (שיר ד) מעין גנים באר
 מים חיים ונוזלים מן לבנון. ובארנוהו,
 והכל הוא סוד.

רבי שמעון בא לטבריה והיה עמו רבי
 אבא. אמר רבי שמעון לרבי אבא,
 גלדי, ששרי אנו ראינו שאיש אחד גיע
 בעת אלינו ודברים חדשים בפיו, והם
 דברי תורה. אמר רבי אבא, הנה

יוצאות לשאב מים. וסימן לקח בידו.
 בא ראה, בשהגיע העבד לחרן ומצא
 את רבקה לעת ערב, היה זמן תפלת
 המנחה. באותה שעה שהגיע יצחק
 להתפלל תפלת מנחה, באותה שעה
 הגיע העבד אל רבקה. ובשעה ההיא
 שהגיע יצחק לתפלת מנחה כבתחלה,
 הגיעה רבקה אליו, שהכל ימצא
 במקומו שצריך כראוי, והכל הגיע

אָבָא הָא יְדַעְנָא דְבְבָל אֶתְר דְּמַר אָזִיל, קְדָשָׁא
בְּרִיךְ הוּא מְשַׁדְּר לִיה מְלָאכִין טָסִין בְּגַדְפִין
לְאַשְׁתַּעֲשָׂא בֵיה.

עַד דְּהוּוּ אָזִילי, סָלִיק רַבִּי שְׁמַעוֹן עֵינְוִי, וְחָמָא בַר
נָשׁ דְּהָוָה רַחִיט וְאָזִיל. יְתָבוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי
אָבָא. כַּד מָטָא גַבְיִיהוּ, אָמַר לִיה רַבִּי שְׁמַעוֹן מָאן
אַנְתָּ. אָמַר לִיה יוֹדָאי אָנָּא וּמַקְפּוּטְקִיא קְאֶתִינָּא
וְאַנָּא אָזִילָנָּא אֲטִיטְרִיה דְּבַר יוֹחָאי דְּאַתְמַנּוּן חֲבָרִיא
בְּמַלִּין יְדִיעֵן וְשַׁדְּרוּנִי גַבִּיתָ. אָמַר לִיה אִימָא בְּרִי.
אָמַר לִיה אַנְתָּ בַר יוֹחָאי. אָמַר לִיה אָנָּא בַר יוֹחָאי.

אָמַר לִיה הָא אֲוִקִימָנָּא דְּלָא יַפְסִיק בַר נָשׁ
בְּעֻלּוֹתֶיהָ בִּינִיה לְבִין פּוֹתְלָא כְּמָה דְּכַתִּיב,
(ישעיה לח) וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְגו'. וּמָאן דְּצִלִּי
אָסִיר לְמַעַבְר אַרְבַּע אַמּוֹת סָמִיךְ לִיה, וְאֲוִקְמוּהָ

לשון הקודש

יוחאי, שנמנו החברים בדברים ידועים
ושלחוני אליו. אמר לו, אמר בני. אמר
לו, אתה בר יוחאי? אמר לו, אני בר
יוחאי.

אמר לו, הרי אמרנו שלא יפסיק אדם
בתפלתו בינו לבין הכתל, ככתוב (ישעיה
לח) וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְגו'. ומי
שמתפלל, אסור לעבר ארבע אמות
סמוך לו, ובארו לארבע האמות הללו

ידעתי שבכל מקום שמר הולך, הקדוש
ברוך הוא שולח לו מלאכים טסים
בכנפים להשתעשע בו.

בעודם הולכים, הרים רבי שמעון את
עיניו, וראה איש שהיה רץ והולך.
ישבו רבי שמעון ורבי אבא. כשהגיע
אליהם, אמר לו רבי שמעון, מי אתה?
אמר לו, אני יהודי, ובאתי מקפוטקיא,
ואני הלכתי לסתרו ולאהל של בר

לְהִי אַרְבַּע אַמּוֹת לְכָל סֶטֶר בַּר לְקַמִּיָּה. וְאוֹקְמוּהָ
 דָּלָא יִצְלִי בַר נָשׁ אַחֲוֵרֵי רַבִּיָּה וְכוּ' וְאַתְּמַנּוּן בְּכָל
 הֵינִי מִיָּלִי.

פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים ט) שְׁמָעָה תִּפְלְתִי יי וְשׁוּעָתִי
 הַאֲזִינָה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תְּחַרְשׁ. מָאִי טַעְמָא
 שְׁמָעָה וְלֹא שָׁמַע, בְּאַתֵּר חַד פְּתִיב שְׁמַע יי וְחֲנִנִי
 וְגו', וּבְאַתֵּר אַחְרָא שְׁמָעָה. אֶלָּא בְּכָל אֵתֵר לְזַמְנִין
 שְׁמַע לְדַכּוּרָא וְלְזַמְנִין שְׁמָעָה לְנוֹקְבָא. שְׁמָעָה בְּמָה
 דְּאֵת אָמַר, (תהלים יז) שְׁמָעָה יי צֶדֶק וְגו'. שְׁמַע בְּמָה
 דְּאֵת אָמַר, (תהלים ל) שְׁמַע יי וְחֲנִנִי. (משלי א) שְׁמַע בְּנִי.
 (דברים כז) הִסְבַּת וְשָׁמַע.

וְהִכָּא שְׁמָעָה תִּפְלְתִי יי, בְּגִין דִּהֲאִי (דְּאִיָּהוּ) דִּרְגָא
 דְּמִקְבְּלָא כָּל צְלוֹתִין דְּעֵלְמָא. וְהָא תִּנְיָנָן
 דְּעֵבְדָא מְנַיְיָהוּ עֵטְרָה וְשׁוּי לָהּ בְּרִישָׁא דְּצַדִּיק חַי

לשון הקודש

לְכָל צַד, פֶּרַט לְפָנָיו. וְאָמְרוּ שְׁלֹא
 יִתְפַּלֵּל אָדָם מֵאַחֲוֵרֵי רַבּוּ וְכוּ', וְנִמְנּוּ
 בְּכָל הַדְּבָרִים הַלְלוּ.

פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים ט) שְׁמָעָה תִּפְלְתִי ה'
 וְשׁוּעָתִי הַאֲזִינָה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תְּחַרְשׁ.

מָה הַטַּעַם שְׁמָעָה וְלֹא שָׁמַע? בְּמָקוֹם
 אַחַד כְּתוּב שְׁמַע ה' וְחֲנִנִי וְגו', וּבְמָקוֹם
 אַחַר שְׁמָעָה. אֶלָּא בְּכָל מָקוֹם לְפַעְמִים

וְכַאֲן שְׁמָעָה תִּפְלְתִי ה', מִשּׁוֹם שְׁוָה
 וְשֵׁיאוּ הַדְּרָגָה שְׁמִקְבְּלַת כָּל הַתְּפִלוֹת
 שֶׁל הָעוֹלָם. וְהֵרִי שְׁנִינּוּ שְׁעוֹשָׂה מִמָּה

הִסְבַּת וְשָׁמַע.

עוֹלָמִים דְּכִתִּיב, (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ צְדִיק. וְעַל דָּא
שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי יי.

שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי יי דָּא צְלוֹתָא דִּי בְּלַחֲשׁ. וְשׁוּעָתִי
הָאֲזִינָה דָּא צְלוֹתָא דְּאָרִים בְּר נָשׁ קְלִיָּה
בְּעִקְתִּיהָ כְּמָא דְּאֵת אָמַר, (שמות ב) וַתַּעַל שׁוּעָתָם אֶל
הָאֱלֹהִים. וּמָהוּ שׁוּעָתָם, אֵלָּא דְּבְצִלוֹתֵיהָ אָרִים קְלִיָּה
וְזָקִיף עֵינָיו לְעִילָא כְּמָה דְּאֵת אָמַר, (ישעיה כב) וְשׁוּעַ אֶל
הַהָר. וְצְלוֹתָא דָּא (דף קלב ע"ב) מִתְּבַר תְּרַעֵין וְדַפִּיק (ס"א
וְדַחִיק) לֹוֹן לְאַעְלָא צְלוֹתֵיהָ. אֶל דְּמַעְתִּי אֵל תְּחַרֵּשׁ דָּא,
אֵעִיל קַמִּי מְלַבָּא וְלִית תְּרַעָא דְּקָאִים קַמִּיָּה, וְלַעוֹלָם
לָא אֶהְדְּרוּ דְּמַעֵין בְּרִיקְנִיָּא.

תוּ הָא כְּתִיב הָכָא תְּלַת דְּרַגְיִין, תְּפִלָּה. שׁוּעָה. דְּמַעָה.
לְקַבִּיל אֵלֶיךָ תְּלַת אַחַרְנִיין. כִּי גַר אֲנֹכִי עַמָּךְ.
לְבַתָּר תּוֹשֵׁב. לְבַתָּר כָּכָל אֲבוֹתַי עִקְרָא דְּעֵלְמָא.

לשון הקודש

וְשׁוּעַ אֵל הַהָר. וְהַתְּפִלָּה הַזֹּאת מְשַׁבְּרַת
שְׁעָרִים וְדוֹפְקַת [ס"א וְדוֹחֶקְתָּ] אוֹתָם
לְהַכְנִים אֶת תְּפִלָּתוֹ. אֶל דְּמַעְתִּי אֵל
תְּחַרֵּשׁ - זֹאת נִכְנַסַת לְפָנַי הַמְּלַךְ וְאִין
שַׁעַר שְׁעוֹמֵד לְפָנֶיהָ, וְלַעוֹלָם לֹא חֲזָרוּ
דְּמַעוֹת רִיקָם.

עוֹד, הִנֵּה כְּתוּב כָּאן שְׁלֹשׁ דְּרַגּוֹת:
תְּפִלָּה, שׁוּעָה, דְּמַעָה. כְּנַגְדָּא אֵלּוּ שְׁלֹשׁ
אַחֲרֵיכֶם: כִּי גַר אֲנֹכִי עַמָּךְ, אַחַר כָּךְ

עֲטָרָה וְשֵׁם אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ שֶׁל צְדִיק חַי
הָעוֹלָמִים, שְׁבִתוּב (משלי י) בְּרָכוֹת לְרֹאשׁ
צְדִיק, וְעַל כֵּן שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי ה'.

שְׁמַעַה תְּפִלָּתִי ה' - זֹאת תְּפִלָּה שְׁבִלְחֲשׁ.
וְשׁוּעָתִי הָאֲזִינָה - זֹאת תְּפִלָּה שְׁאָדָם
מְרִים קוֹלוֹ בְּצִרְתוֹ, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שמות ב)
וַתַּעַל שׁוּעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים. וּמָה זֶה
שׁוּעָתָם? אֵלָּא שְׁבִתְפִלָּתוֹ מְרִים קוֹלוֹ
וְזוֹקֵף עֵינָיו לְמַעְלָה, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (ישעיה כב)

תָּא חַיִּי, צְלוֹתָא דְּבַר נָשׁ מְעוּמַד, בְּגִין דְּתֵרִי צְלוֹתָא
 נִינְהוּ חַד מִיּוֹשֵׁב וְחַד מְעוּמַד, וְאַיְנוּן חַד לְקַבִּיל
 תְּרִין דְּרַגְוִין תְּפִלָּה שְׁל יַד וְתְפִלָּה שְׁל רֵאשׁ. לְגַבִּי
 יוֹם וְלַיְלָה וְכֻלָּא חַד. אֹפֵף הָכָא תְּפִלָּה מִיּוֹשֵׁב לְגַבִּי
 תְּפִלָּה שְׁל יַד, לְאַתְקִין לָהּ פְּמָה (ד"א כַּמְאִין) דְּאַתְקִין
 לְכַלָּה וְקָשִׁיט לָהּ לְאַעְלָא לְחוּפָּה, הָכִי נָמִי מְקַשְׁטִין
 לָהּ בְּרֻזָּא דְרֵתִיכָאָה וּמְשִׁירֵיהָּא, יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וְאַשְׁר
 מְשָׁרְתִיו וְהָאוּפְנִים וְחֵיזֵת הַקְדָּשׁ וְכוּ'.

וְעַל דָּא צְלוֹתָא מִיּוֹשֵׁב, בִּינּוּן דְּעֵאֲלֵת לְגַבִּי מִלְכָּא
 עֵלְאָה וְאַיְהוּ אָתִי לְקַבְּלָא לָהּ, בְּדִין אֲנִין קַיִימִין
 קַמִּי מִלְכָּא עֵלְאָה, דְּהָא בְּדִין (דְּרַגָּא) דְּכוּרָא אֶתְחַבֵּר
 בְּנוֹקְבָא, וּבְגִין כֶּךָּ לָא יַפְסִיק בֵּין גְּאוּלָּה לְתְּפִלָּה (וּגְאוּלָּה
 וְתְּפִלָּה תְּרִין דְּרַגְוִין אִינוּן, רָזָא דְּצַדִּיק וְצַדִּיק יוֹסֵף וְרַח"ל).

לשון הקודש

בסוד המרובבה ומחנותיה, יוצר
 משרתים ואשר משרתיו והאופנים
 וחיות הקדש וכו'.

ועל זה תפלה מישוב. בין שגבסות
 למלך העליון והוא בא לקבל אותה, אז
 אנו עומדים לפני המלך העליון, שהרי
 אז והדרגתו הזכר מתחבר עם הנקבה,
 ומשום כך לא יפסיק בין גאולה לתפלה
 וגאולה ותפלה הן שתי דרגות, הסוד של צדיק
 וצדק, יוסף ורחל.

תושב, אחר כך ככל אבותי, עקר
 העולם.

בא ראה, תפלה של אדם מעמד, משום
 ששתי תפלות הן – אחת מישוב ואחת
 מעמד, והן אחת בנגד שתי דרגות –
 תפלה של יד ותפלה של ראש. בלפי יום
 וליילה, והכל אחד. אף כאן תפלה מישוב
 בלפי תפלה של יד, לתקן אותה כמו
 וכמי שמתקן את הפלה ומקשט אותה
 להכניסה לחפה, כך גם מקשטים אותה

וּבְגִין דְּבַר נֶשׁ קָאִים קַמִּי מִלְפָּא עֲלָאָה נָטַל אַרְבַּע
 אַמּוֹת לְצִלוֹתֶיהָ וְאוֹקְמוּנָהּ דְּבִשְׁעֵינְרָא (ד"א
 בְּשִׁיעֵינְרָא) דְּסוּרְטָא דְּיוֹצֵר כֹּלָּא. וְכָל מַה דְּאִתִּי בְּסִטְרָא
 דְּדַכּוּרָא בְּעֵי לִיה לְאִינִישׁ לְמִיקָם בְּקִיּוּמִיהָ וְאוֹדְקָהּ
 (ס"א וְאוֹדְקָהּ). בְּגִיּוֹנָא דָּא כִּד אִיהוּ כֹרַע, כֹּרַע בְּכַרוּךְ, וְכִּד
 אִיהוּ זָקִיף, זָקִיף בְּשֵׁם, בְּגִין לְאַחֲזָאָה שְׁבַחָא דְּדַכּוּרָא
 עַל נוֹקְבָא.

וְתָא חַיִּי דְּהָא אוֹקְמוּנָהּ לָא יַעֲלִי בַר נֶשׁ אַחֲזִירִי
 רַבִּיָּה וְאַתְמָר כְּמַה דְּכַתִּיב, (דְּבָרִים י') אֵת יְיָ
 אֶלְקִיךָ תִּירָא. אֵת לְאַכְלָלָא דְּבְעֵי לְמַדְחַל מִרַבִּיָּה
 בְּמוֹרָא דְּשְׁכִינְתָּא, וְדַחֲלוּ דְּתַלְמִיד, רַבִּיָּה אִיהוּ. בְּגִין
 כְּךָ בְּשַׁעֲתָא דְּצִלוֹתָא לָא יִשְׁוֵי הַחֹא מוֹרָא לְקַמִּיָּה,
 (ד"א ל"ג לְצִלוֹתָא) אֶלָּא מוֹרָא דְּקַדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּלַחֲזוּדֵי
 וְלָא מוֹרָא אַחֲרָא.

לשון הקודש

אדם אחורי רבו, ונתבאר, כפתיוב (דברים
 א את ה' אלהיך תירא. את - לכלל
 שצריך לירא מרבו כמורא השכינה,
 ויראת תלמיד הוא רבו. משום כך
 בשעת התפלה לא ישים אותו המורא
 לפניו וד"א לתפלה, אלא את מורא
 הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מורא
 אחר.

ומשום שאדם עומד לפני המלך
 העליון, נטל ארבע אמות לתפלתו,
 והקימה שבשעור וד"א בשעורו הסרט
 חבל של יוצר כל. וכל מה שבא בצד
 הזכר, צריך לאדם לעמוד בקיומו ומודקה
 וס"א ויודקה. כמו כן בשעה כורע, כורע
 בכרוך. וכשהוא זוקף, זוקף בשם, כדי
 להראות את שבת הזכר על הנקבה.
 ובא וראה, שהרי אמרנו אל יתפלל

וְתָא חַיִּי צְלוֹתָא דְּמִנְחָה אֲתִקּוֹן לִיהּ יַצְחָק. וְדָאי
 כְּמָה דְּאֲתִקּוֹן אַבְרָהָם צְלוֹתָא דְּצַפְרָא לְקַבֵּל
 הֵהוּא דְּרִנָּא דְּאֲתִדְבַק בֵּיהּ. וְכֵן (ד"א קד) יַצְחָק אֲתִקּוֹן
 צְלוֹתָא דְּמִנְחָה לְקַבֵּל הֵהוּא דְּרִנָּא דְּאֲתִדְבַק בֵּיהּ.
 וְעַל דָּא צְלוֹתָא דְּמִנְחָה מְכִי נָטִי שְׂמֵשָׁא לְנַחְתָּא
 בְּדַרְגוּי לְסִטְר מַעְרַב.

דְּהָא עַד לָא נָטָה שְׂמֵשָׁא לְצַד מַעְרַב אֲקָרִי יוֹם
 מַצְפְּרָא עַד הֵהוּא זְמַנָּא דְּכִתִּיב, (תהלים כב) חֶסֶד
 אֵל כָּל הַיּוֹם. וְאִי תִימָא עַד חֲשֻׁכָה, תָּא חַיִּי, דְּכִתִּיב
 (ירמיה ו) אֹי נָא לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ צְלָלֵי עָרַב.
 כִּי פָנָה הַיּוֹם לְקַבֵּל צְלוֹתָא דְּצַפְרָא דְּכִתִּיב חֶסֶד אֵל
 כָּל הַיּוֹם, דְּהָא כִּדְיוֹן שְׂמֵשָׁא אִיהוּ לְסִטְר מְזַרְחָה, כִּיּוֹן
 דְּנָטָה שְׂמֵשָׁא וְנַחְתָּא לְסִטְר מַעְרַב, הָא כִּדְיוֹן אִיהוּ
 זְמַן צְלוֹתָא דְּמִנְחָה וְכַבֵּר פָּנָה הַיּוֹם וְאָתוּ צְלָלֵי עָרַב
 וְאֲתַעַר דִּינָא קִשְׂיָא בְּעֵלְמָא.

לשון הקודש

נִקְרָא יוֹם מִן הַבִּקְרָה עַד הַזְּמַן הֵהוּא,
 שְׂפָתוֹב (תהלים כב) חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם. וְאִם
 תֹּאמַר עַד חֲשֻׁכָה – בָּא רָאָה, שְׂפָתוֹב
 (ירמיה ו) אֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנָּטוּ
 צְלָלֵי עָרַב. כִּי פָנָה הַיּוֹם – כִּנְגַד תְּפִלַּת
 הַבִּקְרָה, שְׂפָתוֹב חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם,
 שְׁהָרִי אִזּוּ הַשְּׁמֵשׁ הֵיא לְצַד מְזַרְחָה. כִּיּוֹן
 שְׂנַטָה הַשְּׁמֵשׁ וַיִּרְד לְצַד מַעְרַב, הָרִי אִזּוּ

וְכֵא וּרְאָה, אֵת תְּפִלַּת מִנְחָה תִּקְוֵן
 יַצְחָק, וְדָאי כְּמוֹ שֶׁתִּקְוֵן אַבְרָהָם תְּפִלַּת
 הַבִּקְרָה כִּנְגַד אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׂנַדְבַק בָּהּ.
 וְכֵן וְקָדוּ יַצְחָק תִּקְוֵן תְּפִלַּת מִנְחָה כִּנְגַד
 אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׂנַדְבַק בָּהּ. וְעַל כֵּן תְּפִלַּת
 מִנְחָה מִפְּאֶשֶׁר נוֹטָה הַשְּׁמֵשׁ לְרִדָּת
 בְּדַרְגוּתוֹ לְצַד מַעְרַב.
 שְׁהָרִי כְּטָרָם נָטָה הַשְּׁמֵשׁ לְצַד מַעְרַב,

וּפְנֵה הַיּוֹם דְּאִיהוּ דְרַגְא דְרַחֲסָד, וְנָטוּ צְלָלֵי עָרְב
 דְּאִינוּן דְרַגְא דְדִינָא קְשִׁיָא, וְכַדִּין אֶתְחַרְב בִּי
 מִקְדָּשָׁא וְאֶתְוַקֵּד הִיכְלָא. וְעַל דָּא תַנִּינָן דִּיהָא בַר
 נָשׁ זְהִיר בְּצִלוֹתָא דְמִנְחָה דְאִיהוּ זְמַנָּא דְדִינָא קְשִׁיָא
 שְׂרִיָא בְּעָלְמָא. יַעֲקֹב אֶתְקִין צִלוֹתָא דְעַרְבִית דְהָא
 אִיהוּ אֶתְקִין לָהּ וְזֶן לָהּ בְּכָל מַה דְאַצְטְרִיד, וְדָאִי
 וְאִ"ו אֶתְקִין לָהּ א, וְהִ"א אֶתְזַנַּת מִן וְאִ"ו דְלִית לָהּ
 נְהוּרָא מִגְרָמָה כָּלִל.

וּבְגִין כֵּךְ תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת דְהָא אֶתְכַלִּילַת
 בְּצִלוֹתָא דִּיזְמָא בְּגִין לְאַתְנַהֲרָא, וְהַשְׁתָּא לָאו
 זְמַנָּא אִיהוּ. וְאִוְקִימָנָא לָהּ דְהָא לָא אֶתְגַּלְיָא נְהוּרָא
 דִּימְכָא דִּינְהִיר לָהּ, וְאִיהִי שְׁלֵטָא בְּחַשׁוּכָא עַד זְמַנָּא
 דְּפִלְגוֹת לִילְיָא דְאַשְׁתַּעֲשַׁע קְדָשָׁא בְּרוּךְ הוּא עִם

לשון הקודש

בְּכָל מַה שְׂצָרִיד, וְדָאִי שְׂוָאִ"ו תַּקֵּן אֶת
 הִ"א, וְהִ"א נְזוּנִית מִנְאִ"ו, שְׂאִין לָהּ אִוֵּר
 מִשָּׁל עֲצָמָה כָּלִל.

וּמִשׁוּם כֵּךְ תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת,
 שְׁהִרִי נִכְלָלַת בְּתְפִלַּת הַיּוֹם כְּדִי
 שְׁתַּהֲיָה מְאִירָה, וְכַעַת לֹא זֶה הַזְּמַן.
 וּבְאַרְגוּ אֹתָהּ, שְׁהִרִי לֹא הִתְגַּלָּה אִוֵּר
 הַיּוֹם שְׂיֵאִיר לָהּ, וְהִיא שׁוֹלְטַת בְּחַשְׁכָּה
 עַד זְמַן חֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא מִשְׁתַּעֲשַׁע עִם הַצְּדִיקִים בְּגַן הָעֵדֶן,

הוּא זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, וְכַבֵּר פְּנֵה הַיּוֹם
 וּבָאוּ צְלָלֵי עָרְב וְהִתְעוֹרֵר הַדִּין הַקָּשָׁה
 בְּעוֹלָם.

וּפְנֵה הַיּוֹם שְׁהִיא הַדְּרָגָה שֶׁל חֶסֶד,
 וְנָטוּ צְלָלֵי עָרְב שְׁהֵם הַדְּרָגָה שֶׁל הַדִּין
 הַקָּשָׁה, וְאִזְ נְחַרְב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִשְׂרַף
 הַהִיכָל. וְעַל כֵּן שְׁנִינּוּ שְׂיַהֲיָה אָדָם זְהִיר
 בְּתְפִלַּת הַמִּנְחָה, שְׁהוּא הַזְּמַן שְׂשִׁירוּי
 הַדִּין הַקָּשָׁה בְּעוֹלָם. יַעֲקֹב תַּקֵּן תְּפִלַּת
 עַרְבִית, שְׁהִרִי הוּא תַּקֵּן אֹתָהּ וְזֶן אֹתָהּ

צְדִיקָא בְּנִגְתָּא דְעָרְן, וְכִדִּין אִיהוּ זְמַנָּא לְאַשְׁתַּעְשְׂעָא
בַּר נָשׁ (ס"א וְלַמְלָעִי) בְּאוֹרֵייתָא כְּמַה דְאַתְמָר.

תָּא חַזִּי, דְדוּד אַתָּא וְאָמַר אֵלִין תְּלַת זְמַנִּין דְעָלוּתִי
דְכַתְיִב, (תהלים נה) עָרְב וּבִקְר וְצַהָרִים הָא תְּלַתָּא,
וְאִיהוּ לָא צַלִּי אֶלָּא תִרִי מְנִיחֻ, דְכַתִּיב אֲשִׁיחָה
וְאֶהְמָה, וְלֹא יִתִּיר. דָּא לְעָלוּתָא דְצַפְרָא וְדָא לְעָלוּתָא
דְמִנְחָה, בְּגִין כֶּךָ אֲשִׁיחָה וְאֶהְמָה דִּיקָא. בְּצַפְרָא
דְאִיהוּ שְׁעָתָא דְחֶסֶד סְנִי לִיה בְּחֶסֶד בְּאֲשִׁיחָה,
וּבְמִנְחָה דְהוּא שְׁעָתָא דְדִינָא קְשִׁיָּא בְּעֵי הַמַּיִיָּה וּבְגִין
כֶּךָ וְאֶהְמָה. וְלִבְתָּר כֶּד אֲתַפְּלִיג לִילִיָּא הָוָה קָם
בְּשִׁירִין וְתוֹשְׁבֵתָן כְּדָקָא (דף קלג ע"א) יָאוּת דְכַתְיִב, (תהלים ס"ב)
וּבְלִילָה שִׁירָה עֲמִי וְהָא אַתְמָר.

קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָזְלוּ. אֲזַל הָהוּא בַּר נָשׁ בְּחַדְרִיה
עַד טְבַרְיָה. עַד דְּהוּוּ אָזְלוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן

לשון הקודש

דיק אשִׁיחָה וְאֶהְמָה. בְּבִקְר, שְׁהִיא שְׁעַת
הַחֶסֶד, מְסַפִּיק לוֹ בְּחֶסֶד בְּאֲשִׁיחָה.
וּבְמִנְחָה, שְׁהִיא שְׁעַת הַדִּין הַקָּשָׁה, צְרִיךְ
הַמַּיִיָּה, וּמִשׁוּם כֶּךָ וְאֶהְמָה. אַחַר כֶּךָ
בְּשִׁנְחֻלְק הַלְלִיָּה, הָיָה קָם לְשִׁירוֹת
וְתוֹשְׁבוֹת כְּרָאוּי, שְׁכַתוּב (תהלים ס) וּבְלִילָה
שִׁירָה עֲמִי, וְהָרִי נִתְבָּאָר.
קָם רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהִלְכוּ. הִלְךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ

וְאִז הַזְמַן שְׁהָאָדָם יִשְׁתַּעְשַׁע וְלִלְמַד
בְּתוֹרָה, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאָר.
כֵּא רָאָה, דְדוּד כָּא וְאָמַר שְׁלִשְׁת זְמַנִּי
הַתְּפִלוֹת הַלְלוּ, שְׁכַתוּב (תהלים נה) עָרְב
וּבִקְר וְצַהָרִים, הִנֵּה שְׁלִשָּׁה. וְהוּא לֹא
הַתְּפִלָּה אֶלָּא שְׁנַיִם מֵהֶם, שְׁכַתוּב
אֲשִׁיחָה וְאֶהְמָה, וְלֹא יוֹתֵר. זֶה לְתַפְלַת
הַבִּקְר – וְזֶה לְתַפְלַת הַמִּנְחָה. מִשׁוּם כֶּךָ

תָּא חַוִּי, תְּפִלוֹת בְּגֵגֵד תְּמִידִין תְּקַנּוּם רַבָּנָן דְּאַנְשֵׁי
 כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, בְּגִין דְּאַשְׁכְּחָן תְּרִי דְכֶּתִיב, (במדבר כח)
 אֶת הַכֶּבֶשׂ אַחַד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי
 תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. וְאֵינּוֹן מִתְקַרְבִּין בְּחַוִּי תְרִי זְמַנִּי
 דְּיוֹמָא דְּאֵינּוֹן זְמַנִּין לְעֲלוֹתָא.

אָמַר הַהוּא גִבְרָא הָא בְּקַדְמֵיתָא אָבוֹת תְּקַנּוּם לְחַוִּי
 עֲלוֹתֵי, וּמַה דְּאַתְקִינּוּ אַבְרָהָם וַיִּצְחָק הוּא
 עֲקָרָא, וּמַה דְּאַתְקִין יַעֲקֹב דְּאִיהוּ שְׁבַחָא דְּאַבְרָהָן
 אִמְרֵי אִיהוּ רְשׁוֹת וְלֹא עֲקָרָא כְּחַוִּי.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן הָא אֲתָמֵר. אָבֵל תָּא חַוִּי, חַוִּי
 תְרִי זְמַנִּי דְּתְרִי עֲלוֹתֵי לָא אֵינּוֹן אֱלֹא
 לְחַבְרָא לְיַעֲקֹב בְּעַדְבֵיהּ, כִּינּוֹן דְּאַתְחַבְרוּ דָּא בְּדָא אֵינּוֹן
 לָא צְרִיכִין יְתִיר, דְּכִינּוֹן דְּאַתִּי הֵיבַת אֶתְתָּא בֵּין תְּרִין
 דְּרוּעִין וְאַתְחַבְרַת בְּנוּפָא לָא אַעֲטְרִיד יְתִיר, וְעַל דָּא

לשון הקודש

תקנו את התפלות הללו, ומה שתקנו
 אברהם ויצחק הוא העקר. ומה שתקנו
 יעקב שהוא המשבח של האבות, למה
 היא רשות ולא עקר כמו אלו?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, חַוִּי נִתְבָּאֵר, אָבֵל בָּא
 רָאָה, שְׁנֵי הַזְּמַנִּים הִלְלוּ שְׁתֵּי
 הַתְּפִלוֹת אֵינָם אֱלֹא לְחַבְרָא אֶת יַעֲקֹב
 לְגוֹרְלוֹ. כִּינּוֹן שְׁהִתְחַבְרוּ זֶה עִם זֶה, אֵינּוֹן
 צְרִיכִים יוֹתֵר. שְׁכִינִין שְׁנַתְּנָה הָאִשָּׁה בֵּין

עמו עד טבריה. בעודם הולכים, אמר
 רבי שמעון, בא ראה, תפלות בגג
 תמידין תקנום החכמים של אנשי כנסת
 הגדולה, משום שנמצאות שתיים,
 שכתוב (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה
 בבקר ואת הכבש השני תעשה בין
 הערבים, והם נקראים בשני הזמנים
 הללו של היום, שהם זמני התפלה.
אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, חַוִּי בְּתַחֲלָה הָאָבוֹת

אָנן בְּעֵינַי לְאַתְעָרָא תִּרְיָן דְּרוּעִין בְּגִין דְּאַתְיְהִיבַת
בִּינֵיהוּ, בִּינָן דְּאִיהִי בִּינֵיהוּ, גּוּפָא וְאַתְתָּא מְלִיִּיהוּ
בְּלַחֲשׁוֹ דְּלָא לְאַדְכָּרָא.

וּבְגִין כִּד יַעֲקֹב מְשַׁמֵּשׁ בְּמָרוֹם תְּנִינָן. מָאִי בְּמָרוֹם
בְּמָה דְּאַתְ אָמַר, (תהלים צב) וְאַתְהָ מָרוֹם לְעוֹלָם
יְיָ. וְכִלָּא אִיהוּ רָזָא לְיַדְעֵי מַדִּין. אָתוּ רַבִּי אַבָּא
וְהָהוּא יוֹדָאֵי וְנִשְׁקוּ יְדוּי. אָמַר רַבִּי אַבָּא עַד יוֹמָא
דִּין לָא קְאִימְנָא בְּמַלְהָ דָּא בַר הַשְּׁתָּא. זַפְּאָה חוּלְקֵי
דְּזַכִּינָא לְמִשְׁמַע לִיָּה:

וַיְבִיאָהּ יִצְחָק הָאֵהְלָה שָׂרָה אִמּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי
הָאִי קָרָא קְשִׁיָּא. הָאֵהְלָה. לְאַהֵל שָׂרָה
אִמּוֹ מִיבְעֵי לִיָּה, מָאִי הָאֵהְלָה. דְּאַהֲדַרַת תַּפְּן
שְׂכִינְתָּא, בְּגִין דְּכָל זְמָנָא דְּשָׂרָה קִיּוּמָא בְּעַלְמָא
שְׂכִינְתָּא לָא אַעֲדֵי מִינָהּ, וְשָׂרָא הוּהּ דְּלִיקַת מַעֲרַב

לשון הקודש

ההוא ונשקו את ידו. אמר רבי אבא, עד
היום הנה לא למדתי בדבר הנה, רק
עכשו. אשרי חלקי שזכיתי לשמע אותו.
וַיְבִיאָהּ יִצְחָק הָאֵהְלָה שָׂרָה אִמּוֹ. אמר
רבי יוסי, הפסוק הנה קשה. האהלה?
היה צריך להיות לאהל שרה אמו! מה זה
האהלה? שחזרה לשם השכינה. משום
שכל זמן ששרה היתה קיימת בעולם, לא
זזה ממנה השכינה, ונר היה דולק מערב

שתי הזרועות ומתחברת בגוף, לא צריך
יותר, ועל פן אנו צריכים לעורר שתי
הזרועות בגלל שנתנה ביניהם. בין
שהיא ביניהם, הגוף והאשה, אז
דבריהם בלחש שלא להזכיר.

ומשום כד, יעקב משמש במרום שנינו.
מה זה במרום? כמו שנאמר (תהלים צב)
ואתה מרום לעולם ה'. והכל הוא סוד
ליודעי הדין. באו רבי אבא והיהודי

שַׁבַּת לְעֶרֶב שַׁבַּת וְהָיָה נֶהִיר כָּל אֵינֹנִי יוֹמֵי דְשַׁבְּתָא,
בְּתַר דְּמִיתַת, כְּבַתָּהּ הָיָא שְׂרָגָא. פִּינּוּן דְּאַתָּת רַבָּקָה
אַתְּדֵרַת שְׂכִינְתָא וְשְׂרָגָא אֲדַלִּיקַת. שָׂרָה אָמוּ, דְּדַמְיָא
לְשָׂרָה בְּכָל עוֹבְדָהָא.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כְּמָה דְּדִיּוֹקְנִיָּה דִּיצְחָק הָוָה
כְּדִיּוֹקְנִיָּה דְּאַבְרָהָם, וְכָל מָאן דְּחָמֵי לִיצְחָק
אָמַר דָּא אַבְרָהָם, וְדָאֵי אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק,
הָכֵי נָמֵי רַבָּקָה דִּיּוֹקְנָה מִמָּשׁ הָוֵת דִּיּוֹקְנָא דְשָׂרָה,
וּבְגִין כֶּד שָׂרָה אָמוּ וְדָאֵי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּכֹלָא הָכֵי הוּא, אֲבָל תָּא חַזִּי,
רָזָא אִיְהוּ דְאַף עַל גַּב דְּשָׂרָה מִיתַת, דִּיּוֹקְנָה
לָא אַעֲדֵי מִן בֵּיתָא, וְלֹא אֶתְחַזִּי תַפְּנִן מִיּוֹמָא דְּמִיתַת
עַד דְּאַתָּת רַבָּקָה, פִּינּוּן דְּעָאֲלַת רַבָּקָה אֶתְחַזִּיאַת
דִּיּוֹקְנָא דְשָׂרָה, דְּכִתִּיב וַיְבִיאֶהָ יִצְחָק הָאֵהָלָה וְגו' מִיַּד
שָׂרָה אָמוּ אֶתְחַזִּיאַת תַּפְּנִן, וְלֹא הָוָה חָמֵי לָהּ בַּר

לשון הקודש

שהוליד את יצחק – כֶּד גַּם דְּמוּתָהּ שֶׁל
רַבָּקָה מִמָּשׁ הֵיטָה כְּדְמוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה,
וּמִשׁוּם כֶּד שָׂרָה אָמוּ וְדָאֵי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּכָל כֶּד זֶה, אֲבָל בֵּא
רְאֵה, זֶהוּ סוּד. שְׂאֵף עַל גַּב שְׂשָׂרָה מִתָּה,
דְּמוּתָהּ לֹא זֹוּה מִן הַפִּיט, וְלֹא נִרְאֶתָה
שָׁם מִיּוֹם שְׁמִתָּה עַד שְׁפָאָה רַבָּקָה. פִּינּוּן
שְׁנַכְנַסָּה רַבָּקָה, נִרְאֶתָה דְּמוּתָהּ שֶׁל

שַׁבַּת לְעֶרֶב שַׁבַּת וְהָיָה מֵאִיר אֶת כָּל
אוֹתָם יָמוֹת הַשָּׁבוּעַ. אַחַר שְׁמִתָּה, כְּבָה
אוֹתוֹ הֵנֵר. פִּינּוּן שְׁפָאָה רַבָּקָה, חֲזוּרָה
הַשְּׂכִינָה וְהַדְּלִיקָה אֶת הֵנֵר. שָׂרָה אָמוּ –
שְׁדַמְתָּה לְשָׂרָה בְּכָל מַעֲשֵׂיהָ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּמוֹ שְׁדַמּוּתוֹ שֶׁל יִצְחָק
הֵיטָה כְּדְמוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְכָל מִי
שְׂרָאָה אֶת יִצְחָק אָמַר זֶה וְדָאֵי אַבְרָהָם

יִצְחָק בְּלִחוּדוֹי כִּד אָעִיל תַּפְּנוּ, וְעַל דָּא וַיִּנָּחֵם יִצְחָק
 אַחֲרֵי אָמוּ (ס"א מַאי אַחֲרֵי אָמוּ, אַחֲרֵי) דְּאָמוּ אֶתְחַזְּיָאת
 וְאַזְדַּמְנָא בְּבֵיתָא, וְעַל דָּא לָא פְּתִיב אַחֲרֵי מִיתַת
 אָמוּ, אֶלָּא אַחֲרֵי אָמוּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר מַאי שָׁנָא דְכָתִיב בֵּיהּ בְּיִצְחָק
 וַיִּקַּח אֶת רַבֵּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה וַיַּאֲהָבֶהָ. בֵּינוּ
 דְּאָמַר וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה לָא יַדְעֵנָא דְהוּא רַחִים לָהּ,
 דְּהָא כָּל בְּנֵי עֲלָמָא רַחֲמֵי לְנִשְׁיֵיהוּ. מַאי שָׁנָא בְּיִצְחָק
 דְכָתִיב בֵּיהּ וַיַּאֲהָבֶהָ.

אֶלָּא וּדְאֵי אֶתְעֵרוּתָא דְרַחֲמֵמוּ דְדְכוּרָא לְגַבֵּי אֶתְתָּא
 לָאו אִיהוּ אֶלָּא שְׂמַמְאֶלָּא דְכָתִיב, (שיר השירים ב)
 שְׂמַמְאֵלוּ תַחַת לְרַאשֵׁי. וְחֻשְׁךָ וְלִילָה כְּחַד אֵינוֹן,
 וְשְׂמַמְאֶלָּא אֶתְעַר רַחֲמֵמוּ תְדִיר לְגַבֵּי נוֹקְמָא וְאַחִיד בָּהּ,
 וְעַל דָּא אַף עַל גַּב דְּאַנְרָהֶם (ס"א הוּא) רַחֲמֵי לָהּ לְשָׂרָה

לשון הקודש

וַיַּאֲהָבֶהָ? בֵּינוּ שְׂאֵמַר וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה, לָא
 יַדְעֵנּוּ שְׂהוּא אַהֲב אֹתָהּ? שְׂהֲרֵי כָּל בְּנֵי
 הָעוֹלָם אוֹהֲבִים אֶת גְּשׁוּתֵיהֶם. מַה שׁוֹנָה
 בְּיִצְחָק שְׂכַתוּב בּוּ וַיַּאֲהָבֶהָ?

אֶלָּא וּדְאֵי הִתְעוֹרְרוּת שְׁל הָאֲהָבָה שְׁל
 הַזְּכָר לְאִשָּׁה אֵינָה אֶלָּא בְּשַׂמְאֵל,
 שְׂכַתוּב (שיר א) שְׂמַמְאֵלוּ תַחַת לְרַאשֵׁי.
 וְחֻשְׁךָ וְלִילָה הֵם יַחַד, וְהַשְׂמַמְאֵל מְעוֹרַר
 תְּמִיד אֲהָבָה לְנִקְבָּה וְאוֹחֵז בָּהּ. וְעַל כֵּן,

שְׂרָה, שְׂכַתוּב וַיִּבְאֶהָ יִצְחָק הָאֲהָלָה וְגו'.
 מִיָּד שְׂרָה אָמוּ נְרַאֲתָה שָׁם. וְלֹא הָיָה
 רוּאָה, רַק יִצְחָק לְבַדּוֹ כְּשֶׁנִּכְנַס לְשָׁם, וְעַל
 כֵּן וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אָמוּ. וְס"א מַה זֶה אַחֲרֵי
 אָמוּ? אַחֲרֵי שְׂאֵמוּ נְרַאֲתָה וְהַזְדַּמְנָה בְּבֵיתָא,
 וְעַל כֵּן לָא כְּתוּב אַחֲרֵי מִיתַת אָמוּ, אֶלָּא
 אַחֲרֵי אָמוּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מַה שׁוֹנָה שְׂכַתוּב
 בְּיִצְחָק, וַיִּקַּח אֶת רַבֵּקָה וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה

לֹא כְּתִיב בֵּיהּ וַיֵּאֱהָבָהּ אֱלֹא בִּיצְחָק. וְאִי תִּימָא וַיֵּאֱהָב
יַעֲקֹב אֶת רַחֵל, סְטָרָא דִּיצְחָק דִּהְוָה בֵּיהּ קַעְבִּיד לִיהּ.

תָּא חַזִּי, אַבְרָהָם כּד חָמָא לְשָׂרָה (ס"א לרַבְקָה) הָוָה
מְחַבֵּק לָהּ וְלֹא יִתִּיר, אַבְל יַצְחָק דִּאִיהוּ
בַּעֲלָהּ אַחִיד בָּהּ וְשׂוּי דְרוּעִיהּ תְּחוּת רִישָׁהּ דְּכְתִיב
שְׂמָאלוּ תַּחַת לְרֵאשִׁי וַיִּמְיֵנוּ תַּחְבֵּקֵנוּ. לְבַתָּר אַתָּא
יַעֲקֹב וְשִׁמְשׁ עֶרְסָא וְאוּלִיד תְּרִיסָר שְׁבַטִין כֻּלָּא
כְּדָקָא יָאוּת.

וְתָא חַזִּי אַבְהָן כְּלָהוּ בְּרֹזָא חָדָא (דף קלג ע"ב) אֲזִלוּ.
וְכָלָהוּ שְׂמִשׁוּ בְּאַרְבַּע נָשִׁין כָּל חַד מִנֵּיהוּ,
אַבְרָהָם בְּאַרְבַּע שָׂרָה וְהָגָר וְתָרִי פִלְגָשִׁים. דְּכְתִיב
וְלִבְנֵי הַפְּלִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם, פִּלְגָשִׁים תְּרִי
הָא אַרְבַּע.

לשון הקודש

אחר כך בא יעקב ושמש מפתו, והוליד
שנים עשר שבטים, כלם בראוי.
ובא וראה, כל האבות הלכו בסוד
אחד, וכלם שמשו בארבע נשים כל
אחד מהם. אברהם בארבע - שרה והגר
ושתי פילגשים, שכתוב ולבני
הפילגשים אשר לאברהם. פילגשים -
שתיים. הנה ארבע.

אף על גב שאברהם וס"א היה אוהב את
שרה, לא כתוב בו ויאהבה, אלא
ביצחק. ואם תאמר ויאהב יעקב את
רחל - הצד של יצחק שהיה בו עשה לו.
בא ראה, כשאברהם ראה את שרה
וס"א את רבקה, היה מחבק אותה ולא
יותר. אבל יצחק שהוא בעלה, אהו בה
ושם את זרעו תחת ראשה, שכתוב
שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני.

יִצְחָק בְּרֹא דְאַרְבַּע דְּסִטִּירוּ דְּרַבְקָה, דְּכִתִּיב וַיִּקַּח
אֶת רַבְקָה חַד. וַתְּהִי לוֹ לְאִשָּׁה תְּרִי. וַיֵּאֱהָבָהּ
תְּלַת. וַיִּנָּחֵם יִצְחָק אַחֲרֵי אָמוֹ הָא אַרְבַּע. לְקַבֵּל דָּא
הוּוּ לְיַעֲקֹב אַרְבַּע נָשִׁין. וְכֹלָא בְּרֹא חָדָא.

רַבִּי חֵיָא אָמַר אַבְרָהָם וַיִּצְחָק שְׂמֵשׁוּ כָּל חַד
בְּאַתְתָּא חָדָא בְּרֹא דְקוּדְשָׁא. אַבְרָהָם בְּשָׂרָה,
יִצְחָק בְּרַבְקָה, וְלְקַבֵּל תְּרוּוּיָהּ הוּוּ אַרְבַּע נָשִׁין
לְיַעֲקֹב בְּתָרִין חוּלְקוֹן. רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר סְלִיקוּ מַלְיָן
לְאַתְרֵיהוּ. דְּהָא כֹּלָא בְּרֹא קַדִּישָׁא אֲתַעֲבַד וְכֹלָא
בְּרֹא חָדָא:

וַיּוֹסֶף אַבְרָהָם וַיִּקַּח אִשָּׁה וְשָׁמָּה קְטוּרָה. קְטוּרָה
דָּא הִיא הֶגֶר. דְּהָא תַנִּינָן בְּתַר דְּאַתְפְּרָשָׁא
הֶגֶר מֵינִיה דְּאַבְרָהָם וְטַעַת בְּתַר גְּלוּלֵי דְאַבְוָה, לְבַתַּר
אַתְקַשְׂרָא בְּעוּבְדִין דְּכַשְׂרֹן, וּבְגִין כֶּךָ אֲשַׁתֵּינִי שָׁמָּה

לשון הקודש

דכנגד שניהם היו ארבע נשים ליעקב
בשני חלקים. רבי שמעון אמר, עלו
הדברים למקומם, שהרי הכל נעשה
בסוד קדוש, והכל בסוד אחד.

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה.
קטורה זו היא הֶגֶר. שהרי שנינו, אחר
שנפרדה הֶגֶר מאברהם וטעתה אחר
גלוּלֵי אַבְוָה, אחר כֶּךָ נקשרה למעשים
בשרים, ומשום כֶּךָ השתנה שמה

יצחק בסוד של ארבע של הצד של
רבקה, שפתיב ויקח את רבקה - אחד.
ותהי לו לאשה - שתיים. ויאהבה -
שלוש. וינחם יצחק אחרי אמו - הנה
ארבע. כנגד זה היו ליעקב ארבע נשים.
והכל בסוד אחד.

רבי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו
כל אחד עם אשה אחת בסוד של קדש.
אברהם עם שרה, יצחק עם רבקה.